ANUL VI. No. 11. 15 MARTIE 1865

NATURA

JURNAL

PENTRU PROPAGAREA SCIINȚELOR POSITIVE ÎN ROMANIA.

Redactorĭ: Dr. C. ESSARCU și Lt. D. ANANESCU.

COPRINDERE: Instrucția și educația. — Educația physică. Alimenția — Aquila cu capul alb. — Protecția animalelor.

Din causa greșelelor typographice am fost nevoițĭ a reproduce a doua óră No. 11.

INSTRUCȚIA SI EDUCAȚIA

MINISTRUL ȘI CONSILIUL INSTRUCȚIUNEI PUBLICE.

Nĕ se poco io vi dia, da imputar sono
Che quanto io posso dar, tutto vi dono.
Ariosto.

Daca pucin vĕ daŭ nu sunt de imputat,
Căcĭ cât pot da tot vĕ daŭ.

Aceia care ne aŭ făcut onóre a citi cu óre-care atenție articolele ce aŭ apărut în capul fie-căruĭ numĕr al jurnaluluĭ nostru, sub rubrica de: *Instrucția și Educația,* și se gîndesc la interesele *permanente* și *viitóre* alle Națieĭ, maĭ mult de cât la interesele *transitoriĭ* și *momentane* înțelleg importanța ce dăm roluluĭ ce e chemat a juca în societatea nóstră Ministrulŭ Instrucțieĭ publice înconjurat de consiliul superior ce e destinat a da direcția forțelor cellor maĭ reale ce există într'o țérră, forțelor care, cum am arĕtat sunt punctul de plecare al tutulor cellor-l'alte și pe care le-am resumat în douĕ cuvinte:

Instrucția și Educația.

Într'o societate ca a nóstră unde sunt fórte numeroșĭ aceia (despre care vorbesce parabola Evangelieĭ) care se afla pe marginea drumuluĭ, unde póte să cadă vre-o semênță bună și care, făr' atenție calcă pe dînsa fără s'o vedă, e bine ca să aruncăm din noŭ semênța pe care nimenĭ la prima óră când a fost semĕnată n'a vĕdut'o, dóră se va afla vre un trecător maĭ pucin distract care s'o culégă, s'o fructifice prin meditatie, care s'o propage, perfectionată și mărită, și s'o pue în lucrare.

Pe terrêmulŭ actieĭ a dice este pucin lucru, a face este tot. Veritatea nu ia o valóre de cât când trece în stare de convicția intimă și nu e o putere de cât când se transformă în sentiment, ce singur dă acțieĭ o forță irresistibilă. Acella va avea tot meritul și tótă gloria care va întellege binele, îl va *simți* intim în inima sa și cu pretul vegherilor și ostenelelor salle îl va face să triumfe, acella care va fi puternic în cuvinte și în acellașĭ timp puternic în acte.

Maĭ nainte d'a examina puncturile asupra cărora Consiliul superior al Instructieĭ publice nu va întârdia a îndrepta seriósa sa atentie, și ca să contribuim a respândi *convicția* și *sentimentul* (și prin urmare a stimula *actia*) că viitorul terrei depinde de organisarea și directia ce se va face Instructieĭ și Educatieĭ, repetim aci ceea ce am dis altă dată aducêndu-ne aminte despre ceea ce parabola Evangelieĭ dice despre ceĭ multĭ și numeroșĭ fórte, ce se afla pe marginea drumuluĭ. . . .

Dupŏ cum instrucția va fi organisată și respândită în țéră, dupŏ cum intelligințele vor fi formate, dupŏ cum ideile ce se vor respândi în societatea nóstră, ca să ne formede un mediu ambiant, o atmosferă în midlocul căria vom trăi, avênd a ne îmbiba de substanțele ce se vor afla într'ênsa, dupŏ cum dic, aste ideĭ vor fi drep-

te saŭ rătăcite, dictate de logică saŭ de sofistică, de adevĕratele interese ale naţieĭ, saŭ de exigentele unor interece meschine, illusoriĭ saŭ efemere; dupŏ cum ideile şi doctrinele ce vom respândi în popolul român, voi respecta saŭ vor nesocoti noţiunile de justiţie şi de moralitate, de drept şi de datorie, de demnitatea individuală şi respectul personalităţeĭ cetăţenilor; dupŏ cum, în alte cuvinte vom sci a forma ş'a desvolta starea intelectuală şi morală a naţieĭ, vom avea în viitor o stare socială şi politică stabilă saŭ lesne de clêtinat, linişcită saŭ turburată, fecundă în instituţiĭ dătătóre de prosperitate, de mărire şi de fericire, saŭ de agitaţiĭ şi de sterilitate; vom avé o patrie gloriósă şi compactă, compusă de cetăţenĭ legaţĭ prin ideĭ, sentimente şi interese commune, saŭ o întindere de pămênt locuită d'o hordă de individĭ fărŏ consciinţă de ceea ce sunt şi de ceea ce potŭ fi, făr' acelle legăturĭ multiple şi naturale ce constitue un popol, fărŏ consistenţă (tărie) prin urmare, şi pe care cel d'ântêiŭ vênt ce se va ridica îĭ va risipi, şi îĭ va disloca ca pe membrele unuĭ corp pütred, destinat a se stransforma în cadavru şi a deveni, pe cîmpia întinsă şi desolată, prada corbilor rapacĭ şi flămânḑĭ.

Propuindu-ne a tracta cu óre care amerunte despre celle ce privesc organisarea practică şi directia Instructieĭ şi Educatieĭ în societatea nóstră, propuindu-ne a discuta cu moderaţie dar cu independenţă, *Programmul ce trebue* a se ameliora şi a se aplica în tótă ţérra atâtŭ în ceea ce privesce învăţămêntul primar şi secundar cât şi învĕtămêntulŭ superior, propuindu-ne a vorbi despre înfiintarea schólelor reale, despre ameliorarea stări corpuluĭ profesoral etc. etc., rugăm pe tóte persónele competinte de a ne veni în ajutor prin cunoscinţele şi experienţa domnialor. Vom priimi cu bucurie şi recunoscinţă tot ce va fi de natură a ne lumina.

E.

EDUCAŢIA PHYSICĂ.

ALIMENTAŢIA DE D. AURELIAN, DIRECTOR LA SCHÓLA DE AGRICULTURĂ DE LA PANTELEIMON.

Questia alimentaţiuni publice merită cea maĭ deosebită băgare de sémă din partea tutulor bărbaţilor care se interesă de ordinea şi de prosperitatea ţerreĭ. Să nu perdem nicĭ-odată din vedere că lipsa de materiile necesariĭ pentru subsistenţa omuluĭ, aŭ ocasionat în multe Staturĭ sguduirĭ terribile; că multe din revoluţiunile petrecute în staturile Europeĭ aŭ fost precese de fómete. Să nu ne ocupăm însă de partea politică a acesteĭ questiunĭ; fie-care inţellege că, când populul nu maĭ are pâne, 'şĭ perde răbdarea.

Orĭ cât de spiritualist ar fi cine-va trebue să recunóscă că nutriţia (hrana) ne este impusă prin chiar natura nóstră de fiinţe vieţuitóre; cu voie trebue să satisfacem acéstă trebuinţă. Ca să pótă funcţiona spiritul este neapărată trebuinţă ca să se nutréscă maĭ întâiŭ corpul; omul flămând abandonă celle maĭ sublime speculaţiunĭ ale spirituluĭ, pentrn că, ănc'odată, spiritul nu are puterea de a lucra neîncetat fărŏ ca să se turbure de suferinţele corpuluĭ.

Importanţa alimentaţiuni subt punctulŭ de vedere al progresuluĭ nu póte scăpa nimenuĭ din vedere. Cine nu rămâne întristat, pe cine nu'l sfăramă durerea când vede că, în ţerrile acellea unde spiritul omuluĭ a făcut celle maĭ marĭ conquiste în tóte ramurile cunoscinţelor, unde

invenţiunile, celle marî aŭ prefăcut starea lucrurilor, în aceste ţerri dicem se vĕd o mulţime de ómenî care se hrănesc maî cu nimic cărora le lipseşce pânea, de tóte dilele, porţiunea strict trebuinciósă pentru a putea exista! *Curios contrast!* Omul a inventat drumurile de fer, telegraphia electrică, imprimeria, navigaţia cu abur; a inventat atâtea sume de machine, a creat atâtea sciinţe, a descoperit atâtea legî, şi n'a descóperit âncŏ midlocul ca fiie-care om să aibă cel pucin hrana trebuinciósă. Ce să dicem când vedem că intr'un secol ca al nostru sunt ómenî care per de fóme, şi alţiî în ţerrile celle maî avute, către care natura a fost atât de darnică, se hrănesc atât de rĕu, că se miră cine-va cum maî pot îndura atâtea ostenele!

Să lăsăm acum progresul care reclamă neapărat o amelioraţiune mare în acéstă privinţă, şi să venim la partea curat utilă. Toţî cunóscem că în urma orî căreî lucrărî, este o perdere de putere, şi că omul ca şi orî care animal, ca să pótă reîncepe munca, are nevoie să repare, să puie la loc puterea perdută. Asemenea este iarăşi cunoscut că ómeniî care se hrănesc maî bine, adicŏ pot munci maî mult. In Francia s'aŭ vĕdut exemple: lucrătoriî englesî şi ceî belgianî lucraŭ maî mult pentru că consumaŭ carne, pe când lucrătoriî francesî, lucraŭ puçin pentru că mâncarea lor se compunea dint'o bucată de brânză cu pâne.

Sănĕtatea şi starea generală a populaţiunilor care nu aŭ o hrană suficientă, este cunoscută. Copilul hrănit puçin, cu mâncărî de rând, puţin nutritive, remâne pipernicitŭ, organele nu se desvoltă, şi este supus la o mulţime de bóle.

Omul matur nehrănit îndestul perde puterile, tóte organele sunt coprinse de o slăbiciune mare, şi nu póte să muncéscă maî de loc, pentru că munca este pentru dênsulŭ o povară pe care nu o póte duce.

In Francia sunt localităţî unde nu se maî pot gâsi pentru recrutarea armateî *toţî ómeniî* câţî se cer după lege, sănĕtoşî şi bunî pentru serviciŭ. Iată dar că din lipsa de hrană, din causa unuî regim sărac începe să degenere chiar raça; omul începe să mérgă înapoî physiceşce. Trist resultatŭ dacă nu ar fi dovedit că acéstă stare de lucrurî este ceva cu totul accidental, o bólă al căria remediŭ este în mâna nóstră.

Am putea arăta şi demonstra cu date statistice resultatele triste alle lipseî de hrană, alle fómeteî; am putea dovedi că cu cât o populaţie se hrăneşce maî rĕŭ, cu atât viaţa de mijloc este maî mică, naşcerile se împuçinéză şi morţile cresc. Lucru însă ni se pare prea învederat pentru toţî; şi afară de acésta ne am depărta prea mult de scopul nostru.

Cu tóte acestea, să nu uĭtăm că în tr'o ţérra atât de înzestrată de natură cu tóte avuţiile ca a nóstră, cea maî mare parte a populaţiuneî se hrăneşce rĕu de tot. Populaţia agricolă este isvorul avuţiilor ţerreî, ea contribue maî mult pentru tóte trebuinţele Statuluî, ea dă maî mulţî soldaţi şi muncitorî patrieî, cu tóte acestea cine nu cunóşce cât este de redusă alimentaţia plugarilor românî? Cine nu şcie că trece dioa c'un codru de mămăligă şi cu o ceapă sau câte-va lingurî de fassole? Cine nu scie că mănâncă carne numaî la sĕrbătorî, că laptele, ouăle puiî şi altele profită alţiî de dênsele? Să fim drepţi şi să nu ascundem nimic: cu un asemenea regimŭ raça va degenera, şi a degenerat destul, românul va perde materialmente şi moraliceşce pentru că nu trebue să perdem din vedere că,

regenerarea physică aduce pe cea morală.

In urma cellor dise, să cercetăm pe scurt principalele substanțe alimentarii, pentru că cunoscêndu-le mai bine, să le putem întrebuința cu folos.

Regulă generală: O substanțiă óre-care ca să fie hrănitóre saŭ alimentarie, trebue se fie *asimilabilă*; și este asimilabilă atunci când se póte preface în părțile substanțiale, saŭ constitutive ale sângelui.

Sângele este elementulŭ vieției (1) el hrănesce tóte organele și tóte părțile corpului; prin urmare tóte substanțele care le întrebuințăm pentru hrana nóstră, trebue să se prefacă în sânge.

Considerând greutatea corpului omenesc, sângele și apa formédă celle patru cincimi.

1000 de părți de sânge, se compun din substanțele următóre: (2)

Albumină	67
Globule Sângelui	132
Fibrină	2
Grăsime	35
Clorurĭ și sărurĭ	75
Apă	689
	1000.

Pentru ca o substanță să pótă fi alimentariă, trebue să coprindă una sau mai multe din substanțele sângelui. Cu cât va coprinde mai multe și în proporțiuni mai mari, cu atât va fi mai nutritivă.

Tipul cel mai elementar al albuminei este albușul de oŭ.

Ea se compune din oxygen, hydrogen, carbon, azot și o mică quantitate de phosphor și sulf (puciósă). Albumina se găsesçe în creeri și în nervi, în inimă, plămôni, ficat și în cea mai mare parte din organele corpului.

Fibrina care este temelia muschilor și a cărni, se găsesce topită în sânge, are aceiași composițiune chimică ca și albumina.

Grăsimea, pe care o găsim în mai multe părți ale corpului, se compune din oxygen, hydrogen și carbon.

Globulele sângelui, care sunt niște bobițe colorate respîndite în sânge, sunt formate dintr'o membrană albuminósă, transparentă, și în întru lor se afla grăsimea liquidă, albumina și o materie colorantă, *hematosină*, care dupŏ tóte cercetările ar fi colorată de fer.

Ca sărurĭ saŭ substanțe neorganice, găsim în mai mare quantitate chlorurul de sodium (sare de cuhnie), și óre-care quantitate de phosphat și bicarbonat de sodă.

Cunoscând composițiunea sângelui, fie-care póte apreția bunătatea unei substanțe alimentare, când se va arăta mai în jos părțile din care se compun deosebitele substanțe alimentarii întrebuințate de către ómeni. Regulă generală însă: o substanță este cu atât mai hrănitóre cu cât coprinde în mai multă quantitate albumină, fibrină, s. a. l., și cu cât se apropie mai mult de composițiunea sângelui. Ast-fel laptele, carnea și pânea, care coprind albumină, zahar, grăsime, săruri. . . . și cea mai mare parte din elementele sângelui, sunt substanțele alimentare celle mai digestive (care mistuesc lesne), pentru că se apropie de compositiunea sângelui.

Viața nu póte fi întreținută numai printr'una din substanțele arătate mai sus; albumina, fibrina, grăsimea și săruri, trebuesc reunite tóte; cu alte cuvinte nu se póte hrăni omul esclusiv numai cu fibrină, sau cu albumină, saŭ numai cu grăsime, pentru că fie-care din aceste substanțe are un rol deosebit în economie.

Acestea dise, să espunem acum celle mai obicĭnuite substanțe întrebuințate pentru hrana omului. (va urma.)

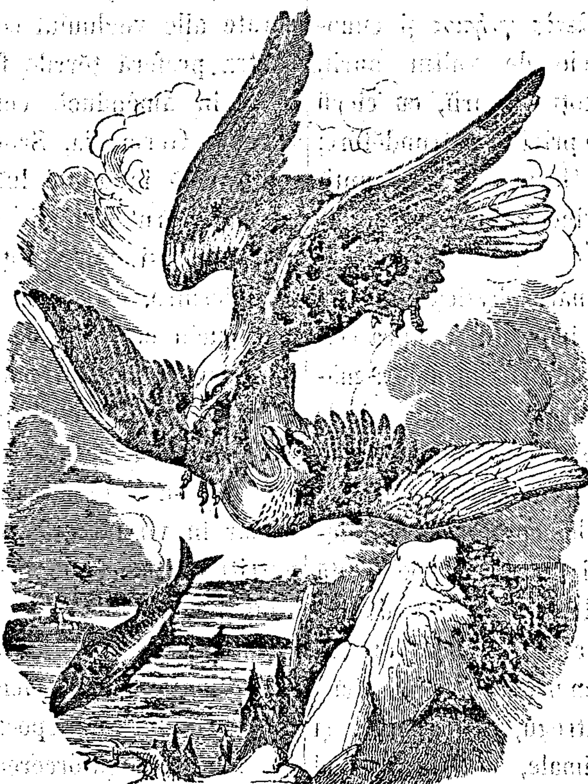
(1) Omnis vita in sanguine est (Moise)
(2) Analysa sângelui fiind fórte dificilă de facut autori: differa órecum în apreţiarea quantitaţi diverselor parţi ce il compune.

AQUILA CU CAPUL ALB

VÎNATORŬ DE PESCĬ.

În No. 7 al jurnaluluĭ nostru am făcut o scurtă descriere a passereĭ Agami din America, şi am vĕḑut ce mare serviciŭ dă omuluĭ astă mică passere intelligentă; acum ne propunem a vorbi lectorilor noştri despre unele passerĭ răpitóre, care se nutrescŭ de carne şi care pe d'o parte sunt vătĕmătóre, iar pe de alta sunt şi folositóre omuluĭ.

Aste passerĭ aŭ tóte obiceiul natural şi comun a vina, a răpi şi a preda, d'acolo le vine numele de passerĭ de pradă saŭ răpitóre; elle aŭ sborul înalt, aripile şi piciórele puternice, vederea pătrunḑĕtóre, capul mare, limba cărnósă, stomacul simplu şi membranos, n'aŭ pipotă ca granivorele, intestinele maĭ scurte de cât la celle-l-alte; locuiesc de preferinţă în locurile singuratice, munţiĭ pustiĭ şi obicinuit 'şĭ fac cuibu în găurile rocelor saŭ pe virful arborilor; un alt caracter comun este ciocul ascuţit şi întors ca un cârligŭ, câte patru degete ale piciórelor bine despărţite şi capul garnisitŭ cu pene saŭ este pleşuv.

Aquila cu capul alb vînătorŭ de pescĭ.

Passerile de pradă nu sunt aşa fecunde (prăsitóre) ca celle-l'alte passerĭ, şi masculu este mult maĭ mică decât femela. Celle maĭ multe nu ouă decât un micŭ numĕr, şi în general numĕrul multiplicaţiunilor este în raţie inversă cu mărimea lor ca şi mammiferele, adicĕ: animalele micĭ produc maĭ mult de cât celle marĭ.

Astă lege, ḑice Buffon, pare că este stabilită în tótă natura organică; se observă că celle maĭ multe aŭ un naturel feroce şi plin de cruḑimĭ, aŭ obiceiul curiosŭ d'a depărta pe puĭ din cuib maĭ 'nainte de cât celle-l'alte, într'un timpŭ când eĭ aŭ âncĕ trebuinţă de îngrijirea părinţilor. Tóte animalele care prin conformitatea stomaculuĭ ş'a intestinelor sunt silite să se nutréscă cu carne şi a trăi cu pradă vie, se fac îndată rele prin singura întrebuinţare a armelor lor, şi îaŭ obiceiul d'a se lupta, ferocitatea d'a vĕrsa sânge, ast-fel numaĭ omorînd pe celle-l-alte, elle potŭ satisface trebuinţele lor, şi fiind tot-d'auna cu elle în resbelŭ, pórtă în inima lor mânia care influă assupra tutulor actelor lor, ştergŭ sentimentele dulcĭ şi affectuóse, slăbesc chĭar tandreţa maternă; prea mult apăsată de propriile salle trebuinţe materiale, passerea de pradă n'aude decât cu nepăsare şi fărĕ milă ţipetile puilor sĕĭ, cu atât maĭ flămênḑĭ cu cât sunt maĭ marĭ; iar dacă vînatul este difficil şi prada lipsesce îĭ ciocnesc, îĭ trîntesc din cuib afară, şi câte o dată îĭ omóră în furia sa din causa mizerieĭ.

Un alt caracter al lor este nesociabilitatea; passerile de pradă ca şi patrupedele carnivore, nu se adună nicĭ o dată între elle, ci duc ca hoţiĭ o viaţă rătăcindă şi solitarie trebuinţa amoruluĭ cea maĭ puternică dup'aceea a nutrimentuluĭ; apropie pe masculŭ de femelă, şi fiind amênduoĭ în stare d'a se lupta ş'a se ajuta la resbelul ce facŭ cellor-l'alte animale şi nu se despartŭ chĭar dupĕ timpul amoruluĭ; maĭ tot d'auna se găsesce o pereche d'a aceste passerĭ în acellaşĭ loc, dar maĭ nicĭ o dată nu se vĕdŭ însoţindu-se saŭ unindu-se în familliĭ, şi acellea care, ca vulturu, sunt celle maĭ marĭ şi aŭ pentru acestŭ cuvêntŭ trebuinţă de multă subsistenţă nu suffer chĭar ca puii lor să devie rivalĭ şi să occupe locurĭ prin vecinătate; iată cât de puternic este instinctul egoismuluĭ.

Pe când tóte celle-l-alte passerĭ, şi tóte patrupedele care n'aŭ trebuinţă a se nutri de cât de érbă şi de fructe, ce se găsesc pretutindenĭ, trăiesc în familliĭ, caută societatea semenilor lor, se constituă în bande şi turme numeróse, şi n'aŭ altă certă, altă causă de resbel, decât amorul şi îngrijirea pentru puiĭ lor; căcĭ maĭ tóte animalele chĭar

celle maĭ blânde, devin *furióse* în epoca amoruluĭ, şi femelele se fac furióse pentru apărarea progenitureĭ lor.

Sunt maĭ *multe* speciĭ de vulturĭ (aquila, uleul) precum: vulturul commun, vulturul de mare, vulturul negru, pistriţŭ, albŭ, cu códa albă, auritŭ, cu capul albŭ, acest din urmă figureḑă în alăturata gravură şi face subiectul nostru. Culórea jócă un mare rol în deosebirea specielor, mulţĭ dintr'ênşi albesc de bĕtrâneţe şi chĭar de maladie.

Vulturul cel mare numit şi vulturul regal saŭ regele passerilor, acesta este vulturul de rasa nobilă pe care Aristotel numea ἀετὸς γνήσιος şi cunoscut de nomenclatorĭ sub numele de vultur aurit, el este cel maĭ mare dintre toţĭ vulturiĭ, cu ciocŭ puternic, ochĭ scânteetorĭ, şi c'o privire pătrunḑĕtóre; se găsesce în Grecia, Francia, Germania, în munţiĭ Carpaţĭ, în Asia şi unele provinciĭ din Africa, dar lipsesce în America.

Vulturul are multă assemănare physică şi morală cu leul; forţa şi prin urmare imperiul assupra cellor l-alte passerĭ, ca şi leul assupra patrupedelor; mărinimia sa assemenea; el nesocotesce tóte micele animale şi despreţuesce insultele lor, numaĭ când dupŏ ce mult timpŭ a fost provocat de ţipetile supărătóre alle cióreĭ saŭ alle coţofeneĭ, se determină vulturul a le pedepsi cu mórte, pe d'altă parte el nu vede alt bine decât accea ce dobîndesce, altă pradă de cât aceea ce ia el însuşĭ. De şi răpitor dar este temperat, el maĭ nicĭ'o dată nu mănâncă vinatul întregŭ, ci lassă ca şi leul rĕmăşiţe cellor lalte animale, cât de flămînd să fie el, nu se aruncă d'o dată pe cadavre. Este âncŏ solitar ca şi leul, locuitorul unuĭ desert a căruĭ intrare o apără prin vînat, căcĭ este póte maĭ rar d'a vedea duoĕ perechĭ de vulturĭ în acelaşĭ munte, decât duoĕ familiĭ de leĭ în aceiaşĭ parte a pădureĭ, sunt ferocĭ şi anevoe de domesticit numaĭ luându'ĭ de micĭ póte să'ĭ înveţe la vînat ,se nutresc cu carne vie, passerĭ, gîsce, puĭ micĭ epurĭ, pescĭ. — Sborul luĭ este aşa de mare, aşa de mult se înalţă în aer, în cât ceĭ vechĭ l'aŭ numit *passere cerească*, şi l'aŭ privit în augurĭ ca messagerul luĭ Jupiter.

Specia vulturuluĭ comun este maĭ pucin curat şi maĭ pucin nobil de cât marele vultur şi se compune de duoĕ varietăţĭ, cel negru şi cenuşiŭ. Aristotel, tatăl naturalistilor, a căruĭ exactitudine în descrierĭ este admirabilă, 'ĭ a deosebit a nume şi 'i-a unit sub numele de μελαιναετὸς (vultur negru) dar se deosebesce de specia precedentă prin caracterul următor 1 prin mărime, 2 prin culórea vînătă, 3 prin ţipetul sĕŭ rar, 4 în fine prin obiceiurile naturale, căcĭ vulturul comun nutresce pe toţĭ pui în cuib, îĭ cresce şi'ĭ învaţă să se nutrească si gurĭ, pe când marele vultur îĭ gonesce afarŏ din cuib şi'ĭ părăsesce în dată ce sunt în stare a sbura.

Specia vulturuluĭ comun este maĭ numerósă şi maĭ mult respândită de cât aceia a mareluĭ vultur; acesta nu se găsesce decât în ţĕrrile calde şi temperate alle vechiuluĭ conţinent: Vulturul comun din contra preferă ţĕrrile frigurόse şi se află de o potrivă în amênduoĕ conţinentele: Grecia, Francia, Elveţia, Germania, Scotia, Polonia şi America septentrională în golful luĭ Hudson.

Vulturul cel mic saŭ pătat, are la gât coleretă albă, şi dintre toţĭ acesta se domesticesce maĭ cu înlesnire, este maĭ slabŭ, maĭ puçin mândru şi maĭ puçin curagios de cât ceĭ-l'alţĭ, scóte unŭ ţipăt plângeros, maĭ puçin primejdios şi maĭ uşurel în cât se póte ţine în palmă la vĕnĕtóre, acesta este şioimul cellor vechĭ cu care se serveaŭ la vĕnătóre.

Ca să 'ĭ învăţăm trebuesc luaţĭ tinerĭ, căcĭ un vultur în vîrstă, este nesupus, şi trebuie assemenea nutriţĭ cu carne de vênatul ce voim să 'ĭ facem a vêna; educaţia lor dar, cere grijĭ şi stăruinţe marĭ.

În starea naturală vulturul nu vêneḑă singur, de cât în timpul când femela nu póte părăsi ouăle saŭ pui, şi fiind că în epoca acésta vênatul începe a fi abundant prin întórcerea păssĕrilor migrătóre, îndestuléză cu înlesnire propria sa subsistenţă şi p'a femeleĭ salle; dar în tóte cellĕ-l'alte epoce alle anuluĭ masculu şi femela pare că se înţelleg pentru vênat, d'aceea se vĕd tot-dauna impreună. Locuitoriĭ dela munţĭ care 'ĭ observ pretind că, unul din duoĭ bate tufele pe când cel-l'alt se pune la pîndă, stă pe arbor saŭ pe vr'o rocă ca să prinḑă vênatul la trecere, se ridică adessea la o înălţime aşa de mare în cât 'lŭ perde din vedere şi cu tótă astă mare depărtare, vocea lor se aude âncŏ fórte lămurită şi ţipătul lor sémănă cu lătrătura unuĭ câne. Cu tótă marea sa voracitate (lăcomie), vulturul póte ţine mult fărŏ să mănânce, maĭ cu sémă în stare de captivitate când nu face exerciţiu, se ḑice că póte răbda patru şi cincĭ sĕptămânĭ; cu tóte că vulturi, în general, caută locurile deşerte şi munţĭ înalţĭ este rar să'ĭ găsim în insule saŭ în peninsule micĭ. Ceĭ vechĭ

observaseră că n'aŭ vĕḑut nicĭ odată un vultur în insula Rhodos şi privíră ca o minune când în timpul împĕratuluĭ Tiberie aflându-se într'acéstă insulă, un vultur veni să se puie pe acoperişul caseĭ, unde locuia el. Vulturi nu fac de cât să trécă prin insule fărŏ să se oprécă, fărŏ să ouă, şi când călĕtoriĭ aŭ vorbit de vulturĭ alle căror cuiburĭ saŭ găsit pe ţermurile apelor şi în insule, aceştia nu sunt vulturi despre care vorbim, ci aceia ce se numesc *Vulturi de mare* care sunt d'un naturel deosebit şi care trăiesc maĭ mult de pesce de cât de vênat. În allăturatul tabloŭ se vede cum aquila se repede din aer asupra unuĭ pesce ce caută scăpare în fundul apeĭ.

Durata vieţeĭ lor este prea mare. Se spune că în anul 1792, o persónă a prins la Capul de Buna Speranţă un şioim purtând un colet de aur pe care era scris că, în anul 1610 astă passĕre era a regeluĭ Engliteri Iacov I, avea prin urmare maĭ mult de 180 anĭ, şi cu tóte astea păstra ăncŏ multă putere.

A.

PROTECŢIA ANIMALELOR.

Există în Francia o lege cu totul de umanitate ce datéză din 1850, 2 Iulie, numită legea Grammont, destinată a protege animalele domestice în contra actelor de violenţă şi de cruḑime la care adessea sunt victime. A da professorul elevilor seĭ explicaţi' acesteĭ legĭ, făcêndu'ĭ să înţellégă bine spiritul eĭ, este a lucra spre ameliorația morală. Qualităţile bune saŭ rele nasc unele din altele în sufletul uman. Când copilul se obicĭnuesce de mic a fi crud cu animalele, făcându-se mare se va arata aspru în relaţiunile cu semeni sĕĭ; din contra mila asupra sufferinţelor animalelor va dispune inima luĭ la caritate pentru ómenĭ. Sub punctul de vedere al interesuluĭ material, folosul bunătăţi nu este maĭ pucin mare, şi animalele domestice aŭ fost tot-d'auna prima avuţie a cultivatoruluĭ.

Se scie că brutalitatea 'ĭ prăpadesce, împedecă desvoltarea lor, 'ĭ face slăbănogĭ, periculoşĭ şi le scurtează viaţa; dar când 'ĭ tractăm cu blândeţe şi nu cerem dela dênşi de cât o lucrare în raport cu puterea lor, atuncĭ se fac maĭ puternicĭ, maĭ blânḑĭ, maĭ intelligenţĭ; fac serviciurĭ maĭ durabile, daŭ producte maĭ abundante şi de maĭ bună qualitate.

Un alt punct asupra căruia voim să attragem attenţia lectorilor nostri este, conservaţia micilor animale care, de şi trăind în stare de libertate, sunt d'un mare ajutor pentru agricultură.

Din causa absurdelor prejudiciurĭ, ariciul, cârtiţa, liliacu, bróscа riiósă, şopîrla, toţĭ marĭ destructorĭ aĭ insectelor vătĕmătóre sunt tractaţĭ c'o barbarie revoltantă. Tot aşa este şi pentru bufniţă, cucuvaie şi alte păssĕrĭ de pradă nopturne, care se nutresc cu şórecĭ şi şobolanĭ, cârtiţa chiar care se nutresce cu vermĭ albĭ, cu larve de cărăbuşi saŭ de coropişniţe, trebue să fie protegiată dacă nu în grădinĭ, cel pucin în liveḑĭ, unde muşuróiele ce face în loc d'a vătema érba, din contra o favoresce, când îngrijim d'a le resipi. Micile passerĭ sunt ceĭ maĭ bunĭ gardienĭ aĭ grădinilor nóstre, aĭ câmpiilor, aĭ viilor s'aĭ pădurilor nóstre, şi tocmaĭ în timpul când insectele fac celle maĭ marĭ jafurĭ, atuncĭ se întorc în ţérra nóstră şi păsserile spre a le curăţi. Întórcerea lor ar trebui să fie privită ca o bine-facere a Providenţeĭ; din contra le tractéză ca cum ar fi biciul agricultureĭ; scóterea saŭ sfărămarea cuiburilor, primăvara, prăpădesce miĭ d'a creste interensante şi folosióre creaturĭ.

În scólele acellea unde aŭ pătruns principiile societăţi protectóre, nu numaĭ că elevi respectă cuiburile şi se stăpînesc d'a merge la acelle vênătóre unde sufferinţa şi mórtea fiinţelor inocente, devin un obiect

de plăcere, ci se fac apărători micilor passĕri Ast-fel găsesc eĭ în acest rol de protectorĭ o mulţumire superióră, urîteĭ plăcerĭ a acellora care din nesciinţă, ăncŏ maĭ mult de cât din asprime, fac să suffere şi omóră pe bietele passĕrĭ.

A face să cunóscă junimea folósele ce trage cineva din esploataţia agricolă, când animalele domestice sunt tractate cu umanitate, a le inspira sentimente de bunătate pentru tóte fiinţele ce sunt folositóre în economia generală a natureĭ, asta nu este numaĭ a *servi* morala publică şi interesul privatŭ, ci iniţiază pe copiĭ la plăcerile vieţeĭ rurale, 'ĭ face să iubéscă şederea la ţérră, 'ĭ face în fine a împlini o datorie socială, moderănd deplorabila emigraţiă din sate în oraşe, lipsind astfel, pământul de braţe, de unde decurge marea scumpete a productelor câmpenesci. În fie-care an societatea protectóre din Francia, împarte recompense propagatorilor acestor principiĭ; institutori copilărieĭ aŭ drept la acésta; 8 dintr'înşi aŭ priimit medaliĭ în sedinţa din 16 maiu 1864. Ministrul Instrucţiuneĭ publice voind să se associeḑe la folositórele lucrărĭ ale societăţi, a accordat primilor institutorĭ înscrişĭ în capul listeĭ câte o sumă de 10 galbenĭ de fie-care drept încuragiare. Anul precedent assemenea favóre a fost accordată de D. Ministru instrucţieĭ la duoĭ dintre primiĭ laureaţĭ (ceĭ ce aŭ depus examen de studiile gymnazialĭ) aĭ societăţi. Iată cum în staturile civilisate alle Europeĭ umanitatea se întinde pînă şi asupra animalelor. A.

Primul meŭ cal şi vechiul meŭ câne.

În epoca când îngălbinesce frunḑele şi încep a cădé, nu pot să uit, vĕḑênd pe primul meŭ cal care are aprópe patru ḑecĭ anĭ, miseriile ce la epoc'asta astéptă pe ceĭ ca dênşi la finitul carriereĭ lor. Ast biet animal fu companionul curselor melle, atuncĭ când amênduoĭ eram tinerĭ, El s'a retras înnaintea mea şi nu ese din coliba sa de cât ca să se încălḑiască pucin la raḑele sóreluĭ; acum a şi orbit dar tot mĕ cunósce, dupŏ voce când 'lŭ chiem.

El e vechiul meŭ amic ce 'mĭ vorbesce d'altă dată; vederea luĭ 'mĭ desceptă o mulţime de suvenire; cum dar să refus a da ultimele îngrijirĭ bĕtrăneţeĭ selle.

Şi bĕtrânul meŭ câne ce se culcă la piciórele melle, sub masa mea de lucru, pe când scriŭ, nu voesce a mĕ părăsi când eŭ nu esŭ din cameră, se scólă când mĕ scol şi eŭ, şi mĕ urméḑă lingêndu'mĭ mâna, nu este el maĭ mult de cât un companion? nu este el un adevĕrat amic prin atâta affecţie şi devotament ce ne arată? Dulcea luĭ privire urméḑă mişcările melle şi caută a citi în ochi 'mĭ; este nerăbdător dacă cineva se apropie de mine, caută să 'lŭ mângâiŭ şi este vesel dacă 'lŭ privesc, trist dacă 'lŭ uit, cum aşĭ putea să 'lŭ părăsesc dacă este bĕtrân?...

N'am putut înţelege nicĭ odată că póte cineva maltracta animalele şi maĭ cu deosebire cânii şi caiĭ; cu tóte astea târîm caĭ bĕtrânĭ la transportul greutăţilor fără să'ĭ scutim d'assemenea ostenelĭ, ducem viţeĭ la măcelărie ca p'o marfă inertă unde de multe orĭ 'ĭ lăssăm acolo fărŏ mâncare maĭ multe ḑile.

Abonamentele se fac la redacţiune, Strada Seraphim (ce'ĭ ḑice şi a Pensionatuluĭ) lângă Colţea, şi în Passagiul român la librăria D-luĭ Danielopolu.

TYPOGRAPHIA NATIONALĂ A LUĬ STEPHAN RASSIDSECU, STRADA GERMANĂ NR. 2.